

Roma Ryś-Jurek

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

POLSKIE RODZINNE GOSPODARSTWA ROLNE JAKO PODMIOTY BIOGOSPODARKI

POLISH FAMILY FARMS AS THE SUBJECTS OF BIOECONOMY

Słowa kluczowe: rodzinne gospodarstwo rolne, biogospodarka

Key words: family farm, bioeconomy

JEL codes: Q10, Q14

Abstrakt. Celem opracowania jest określenie roli polskich rodzinnych gospodarstw rolnych jako aktywnych podmiotów biogospodarki, która niweluje negatywne oddziaływanie produkcji na środowisko naturalne. Gospodarstwa rolne wydają się być tymi podmiotami, które od dawna realizują te założenia m.in. przez ścisły związek z naturą i pracę z organizmami żywymi. Warunkiem kontynuowania ich działalności jest uzyskiwanie dodatkowego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego i prowadzenie opłacalnej produkcji. Spełnienie tych wymogów wydaje się konieczne, aby gospodarstwa były zainteresowane przyjęciem nowych rozwiązań, które cechują biogospodarkę. Badanie oparto na danych FADN, a obliczenia wykonano według kryterium wielkości ekonomicznej i typu rolniczego gospodarstwa rolnego w Polsce na tle średniej unijnej w latach 2004-2013. Badania wykazały, że w Polsce najlepsze warunki do prowadzenia biogospodarki mają gospodarstwa średnie i duże, właściwie niezależnie od typu produkcyjnego.

Wstęp

W ostatnich latach w Europie coraz częściej zwraca się uwagę na nie zrównoważone wykorzystywanie zasobów naturalnych. Rośnie globalna populacja, wyczerpują się niektóre zasoby, wywierana jest presja na ochronę środowiska. Te oto zjawiska skłaniają państwa członkowskie Unii Europejskiej (UE) do zmiany podejścia do produkcji, konsumpcji, przetwarzania, magazynowania, recyklingu i utylizacji zasobów biologicznych [Pajewski 2014].

Strategie unijne na rzecz biogospodarki mają na celu zrównoważone wykorzystywanie zasobów naturalnych, zmniejszenie zależności od paliw kopalnych, ochronę środowiska i klimatu, zagwarantowanie bezpieczeństwa żywności oraz pobudzenie wzrostu gospodarczego i utrzymanie konkurencyjności UE [Biogospodarka 2012]. Biogospodarka oddziałuje właściwie na wszystkie sektory, które produkują, przetwarzają lub wykorzystują zasoby biologiczne. Jest to propozycja ważna dla przyszłości sektora rolnego i poprawy jego konkurencyjności. Komisja Europejska opracowując koncepcję biogospodarki w ramach WPR, np. w ramach strategii *Europa 2020*, wyraża nadzieję, że ze względu na szeroki obszar oddziaływania biogospodarki możliwa będzie poprawa sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych, również małych [Innowacje w służbie... 2016].

Znaczącą rolę w realizacji tych celów powinny odgrywać rodzinne gospodarstwa rolne. Ich istnienie w systemie gospodarczo-społecznym UE jest wynikiem tradycji podtrzymywanej przez funkcjonowanie wspólnej polityki rolnej (WPR). Gospodarstwa są nierozdzielnie związane z produkcją płodów rolnych, a także oddziałują na zrównoważony proces kształtowania obszarów wiejskich. Gwarancją ich sprawnego prowadzenia działalności rolniczej jest uzyskiwanie dodatkowego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego i wysoka opłacalność produkcji.

Materiał i metodyka badań

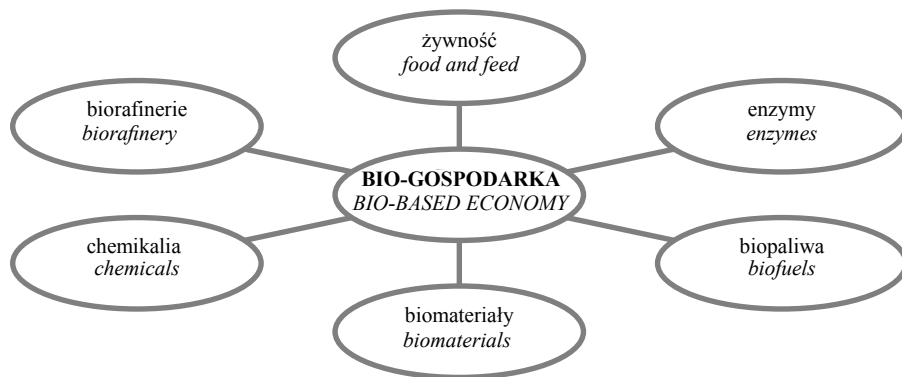
Celem opracowania było określenie roli rodzinnych gospodarstw rolnych jako aktywnych podmiotów biogospodarki. Omówiono miejsce rodzinnych gospodarstw rolnych w systemie biogospodarki. Zbadano ich zdolność do uzyskiwania dodatkowego dochodu z rodzinnego go-

spodarstwa rolnego i prowadzenia wysoce opłacalnej produkcji¹, jako warunków koniecznych do kontynuowania przez nie działalności rolniczej. Badanie oparto na danych FADN² [2016], gdyż jest to jedyna baza, na potrzeby której zbierane są informacje według jednolitych zasad, a gospodarstwa tworzą statystycznie reprezentatywną próbę towarowych gospodarstw rolnych z obszaru UE [*Wyniki Standardowe...* 2014].

Obliczenia wykonano według kryterium wielkości ekonomicznej i typu rolniczego gospodarstwa rolnego w Polsce na tle średniej unijnej³ w latach 2004-2013. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego określana jest jako suma wartości standardowej produkcji (SO) wszystkich działalności rolniczych występujących w gospodarstwie. Wyrażana jest wartością SO w euro i dzielona na sześć klas wielkości gospodarstw: (1) 2-8 tys. euro (bardzo małe), (2) 8-25 tys. euro (małe), (3) 25-50 tys. euro (średnio małe), (4) 50-100 tys. euro (średnio duże), (5) 100-500 tys. euro (duże), (6) powyżej 500 tys. euro (bardzo duże). Typ rolniczy określany jest na podstawie udziału poszczególnych działalności rolniczych w tworzeniu całkowitej wartości SO gospodarstwa i odzwierciedla jego system produkcji⁴. Można wyróżnić osiem typów ogólnych: 1) uprawy polowe, 2) uprawy ogrodnicze, 3) winnice, 4) uprawy trwałe, 5) krowy mleczne, 6) zwierzęta trawożerne, 7) zwierzęta ziarnożerne, 8) mieszane [*Wyniki Standardowe...* 2014].

Miejsce gospodarstw rolnych w biogospodarce

Jak wyjaśnia Komisja Europejska, „biogospodarka obejmuje te części gospodarki, które używają odnawialnych zasobów biologicznych od łądu do morza – takich jak rośliny, lasy, ryby, zwierzęta i mikroorganizmy – do produkcji żywności, materiałów i energii. Jest to istotna alternatywa wobec zagrożeń i ograniczeń naszej obecnej, opartej na wydobywaniu, gospodarki i można uznać ją za następną falę w naszym rozwoju gospodarczym. Przyniesie ona możliwości w zakresie innowacji, zatrudnienia i wzrostu oraz przyczyni się do reindustrializacji Europy” [EC 2015]. Można więc stwierdzić, że biogospodarka obejmuje wszystkie sektory i związane z

Rysunek 1. Produkty biogospodarki

Figure 1. The products of bioeconomy

Źródło: opracowanie własne na podstawie [„Bio-based economy” 2016]

Source: own study based on [“Bio-based economy” 2016]

¹ Opłacalność produkcji to relacja produkcji ogółem do kosztów ogółem gospodarstwa [przyp. aut.].

² Wykorzystano najnowsze dane FADN dostępne w 2016 roku, opracowane dla gospodarstw towarowych, klasyfikowanych według sum standardowej produkcji (SO). SO to parametr wprowadzony w 2010 roku. Oznacza średnią z 5 lat wartość produkcji określonej działalności rolniczej (roślinnej lub zwierzęcej) uzyskaną z 1 ha lub od 1 zwierzęcia w ciągu 1 roku, w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcyjnych [*Wyniki Standardowe...* 2014].

³ W latach 2004-2006 do UE należało 25 krajów, a w latach 2007-2012 – 27 oraz w 2013 już 28.

⁴ W zależności od stopnia dokładności, typy rolnicze gospodarstw zorganizowane są na: 8 typów ogólnych, 21 typów podstawowych i 61 typów szczegółowych [*Wyniki Standardowe...* 2014]. Wybrano klasyfikację dzielącą na 8 typów.

nimi usługi, które produkują, przetwarzają lub wykorzystują zasoby biologiczne w jakiegokolwiek formie [Chyłek, Rzepecka 2011]. Wytworami biogospodarki są produkty pochodzące z sektorów rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa, żywności i produkcji celulozy oraz papieru, a także części przemysłu chemicznego, biotechnologicznego i energii [EC 2015] (rys. 1).

Biogospodarka stanowi strategiczną, integrującą ponadsektorowo formę działań wpływających na rozwój gospodarczy. Jest odpowiedzią na globalne wyzwania społeczne, takie jak: zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego dla zwiększającej się populacji ludzi na świecie, prowadzenie zrównoważonej gospodarki zasobami naturalnymi wynikającej z ograniczonej dostępności zasobów naturalnych, ich niewłaściwego dotychczas wykorzystania, postępującej utraty bioróżnorodności, potrzeby ochrony środowiska, a jednocześnie z rosnącego zapotrzebowania na odnawialne zasoby biologiczne. Kolejnymi wyzwaniami są: ograniczenie zależności od zasobów nieodnawialnych, co sprzyja promocji gospodarki UE jako niskoemisyjnej i przyczyni się do wzrostu produkcji ekologicznej oraz łagodzenie zmian klimatycznych i przystosowywanie się do nich przez opracowanie systemów produkcyjnych o mniejszej emisji gazów cieplarnianych [Chyłek 2012]. Uznaje się, że biogospodarka to nowoczesny i ważny sektor gospodarczy w Europie, który jest jej przyszłością [Bartoszczuk 2014].

Sz szczególnie predystynowane do rozwoju biogospodarki są obszary wiejskie, a także tereny cenne ze względu na walory przyrodnicze i obszary peryferyjne, gdyż dążenie do jej realizacji powoduje przekształcenia gospodarstw regionów wiejskich i ich struktury społecznej [Komor 2014]. W tym kontekście można podkreślić, że dla polskiej gospodarki jest to szansa dynamicznego rozwoju, a zwłaszcza dla gospodarstw rolnych (w tym drobnotowarowych), w których możliwe jest wytwarzanie produktów o wysokim nakładzie pracy i o bardzo wąskiej specjalizacji [Chyłek 2013]. Ponadto, jak wskazują Eugeniusz Chyłek i Monika Rzepecka [2011], potencjał tkwiący w zasobach ludzkich oraz możliwościach finansowych i infrastrukturalnych powinien wygenerować rozwój nowych rodzajów produktów i technik produkcji. W związku z tym wypracowywanie odpowiednio wysokiego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego i prowadzenie opłacalnej produkcji wydaje się warunkiem koniecznym dla zaangażowania się gospodarstw rolnych we wdrażanie założeń biogospodarki, gdyż zapewniają one kontynuowanie działalności rolniczej.

Wyniki badań

Obliczenia dotyczące średniego dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego i opłacalności produkcji w Polsce na tle średniej unijnej przedstawiono w tabelach 1 i 2. Dane zestawiono według kryterium wielkości ekonomicznej gospodarstwa i typu rolniczego w latach 2004–2011. W badanym okresie w Polsce średni dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego wynosił od 6,11 do 9,84 tys. euro, podczas gdy w UE na początku okresu wynosił 17,95 tys. euro, a na końcu 17,90 tys. euro. Dla Polski oznacza to poprawę o około 60%, natomiast średnia unijna nie zmieniła się na skutek przyjęć nowych krajów członkowskich. W Polsce przez cały badany okres wyższe dochody niż średnio w UE uzyskiwały gospodarstwa duże i bardzo duże, a od 2010 roku również średnio duże (tab. 1). Można więc uznać, że obecnie w Polsce szczególnie predystynowane do wdrażania zasad biogospodarki są gospodarstwa o standardowej produkcji przekraczającej 50 tys. euro na rok.

Jeśli chodzi o opłacalność produkcji, to polskie gospodarstwa rolne charakteryzuje wyższa opłacalność – od 1,15 do 1,30 (tendencja spadkowa w latach 2004–2013) w porównaniu do poziomu unijnego mieszczącego się między 1,11 w 2013 roku a 1,14 w 2004 (tab. 1). Wyniki te są zasługą gospodarstw średnich i dużych, czyli gospodarstw o SO między 25 a 500 tys. euro.

Analizując dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typu produkcyjnego, można wnioskować, że dla polskich gospodarstw rolnych podzielonych według rodzaju prowadzonej produkcji nie jest on wyróżnikiem na tle średniej unijnej w badanym okresie. Za to opłacalność produkcji w polskich gospodarstwach była wyższa (oprócz gospodarstw typu uprawy trwałe), tabela 2. Można więc uznać, że najlepsze warunki do prowadzenia biogospodarki w Polsce będą miały gospodarstwa średnie i duże, niezależnie od typu produkcyjnego.

Tabela 1. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego i opłacalność produkcji w Polsce i UE według wielkości ekonomicznej w latach 2004–2013
 Table 1. The family farm income and profitability of the production in Poland and the EU according to the economic size in years 2004–2013

Lata/Years	Polska/Poland						UE/EU							
	wielkość ekonomiczna/economic size						średnia/average							
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	średnia/average	
	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [tys. euro/gospodarstwo]/Family farm income [thous. EUR per farm]													
2004	1,79	4,78	12,91	24,25	56,81	171,64	6,11	4,60	9,07	17,33	25,95	49,84	126,04	17,95
2005	1,82	4,61	12,03	21,98	53,35	165,48	5,83	4,71	9,18	16,88	25,38	50,73	119,46	17,87
2006	2,74	6,38	15,31	27,25	51,61	145,31	7,44	4,97	9,90	18,58	28,65	54,74	142,61	19,59
2007	3,60	7,95	19,02	33,26	79,74	170,04	9,98	4,19	11,03	21,33	34,34	67,53	163,85	18,36
2008	3,01	6,51	16,40	29,73	56,49	115,68	8,20	3,52	10,18	18,51	29,13	55,79	126,32	15,60
2009	1,74	3,99	10,68	21,69	56,64	123,92	6,45	2,79	7,84	13,51	21,83	42,78	90,77	13,22
2010	3,22	6,50	17,01	32,62	73,34	200,67	9,99	3,32	8,93	17,21	29,58	63,51	149,49	18,13
2011	3,48	7,19	18,88	35,19	77,04	215,65	10,89	3,66	9,75	18,52	31,06	65,91	155,31	19,14
2012	3,04	6,99	18,29	35,29	81,90	227,55	10,68	3,40	9,67	18,61	30,52	65,90	194,11	19,61
2013	2,60	6,85	16,53	33,06	76,54	175,09	9,84	3,09	9,44	16,90	28,01	60,11	175,80	17,90
2013/2004	1,45	1,43	1,28	1,36	1,35	1,02	1,61	0,67	1,04	0,97	1,08	1,21	1,39	1,00
	Opłacalność produkcji/Profitability of the production													
2004	1,20	1,30	1,40	1,38	1,31	1,18	1,30	1,41	1,35	1,21	1,12	1,11	1,06	1,14
2005	1,14	1,25	1,35	1,33	1,24	1,11	1,24	1,38	1,33	1,18	1,10	1,11	1,04	1,13
2006	1,16	1,28	1,36	1,34	1,19	1,05	1,24	1,37	1,32	1,19	1,12	1,11	1,05	1,13
2007	1,23	1,34	1,41	1,39	1,31	1,06	1,31	1,45	1,35	1,24	1,20	1,16	1,07	1,19
2008	1,07	1,15	1,22	1,22	1,11	0,98	1,13	1,29	1,27	1,15	1,12	1,10	1,02	1,11
2009	0,91	1,04	1,15	1,18	1,18	0,98	1,08	1,21	1,17	1,07	1,04	1,04	0,99	1,05
2010	1,08	1,20	1,31	1,33	1,25	1,03	1,20	1,27	1,24	1,16	1,14	1,14	1,05	1,13
2011	1,14	1,21	1,33	1,33	1,23	1,04	1,22	1,32	1,26	1,18	1,15	1,14	1,05	1,14
2012	1,10	1,21	1,31	1,31	1,25	1,05	1,21	1,34	1,26	1,17	1,14	1,14	1,08	1,14
2013	1,02	1,15	1,24	1,27	1,20	1,00	1,15	1,25	1,23	1,13	1,11	1,11	1,06	1,11
2013/2004	0,85	0,88	0,89	0,92	0,92	0,85	0,88	0,89	0,91	0,93	0,99	1,00	1,00	0,97

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie FADN [2016]
 Source: own study and calculations based on FADN [2016]

Tabela 2. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego i opłacalność produkcji w Polsce i UE według typu rolniczego w latach 2004-2013
 Table 2. The family farm income and profitability of the production in Poland and the EU according to the type of farming in years 2004-2013

Lata/Years	Polska/Poland								UE/EU									
	typ rolniczy/type of farming								średnia/average									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.		
	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [tys. euro/gospodarstwo]/Family farm income [thous. EUR per farm]																	
2004	10,63	10,32	-	4,25	7,25	2,22	9,77	4,16	6,11	16,44	33,00	23,46	12,48	24,62	19,75	31,77	10,64	17,95
2005	7,99	12,30	-	6,32	7,97	2,27	9,68	3,68	5,83	14,72	29,81	20,80	12,77	28,42	20,56	33,65	10,11	17,87
2006	11,24	12,42	-	8,32	9,77	4,35	10,28	5,16	7,44	19,00	33,78	21,65	12,93	29,31	20,81	34,25	11,73	19,59
2007	17,03	17,31	-	12,89	13,11	5,52	9,96	6,39	9,98	23,54	30,83	26,02	14,75	25,61	15,63	23,73	9,03	18,36
2008	12,55	14,81	-	6,10	11,01	4,38	11,44	5,29	8,20	18,52	30,89	24,10	13,63	21,59	14,57	18,34	6,95	15,60
2009	6,54	14,92	-	3,58	7,44	3,27	22,23	4,07	6,45	12,84	28,93	17,49	11,60	16,88	14,81	29,58	5,30	13,22
2010	11,92	16,44	-	9,45	13,35	4,83	22,65	6,16	9,99	22,49	34,55	22,06	13,52	27,35	14,03	33,81	8,67	18,13
2011	11,50	14,04	-	11,99	16,84	6,22	27,00	7,00	10,89	24,11	25,47	25,59	13,10	30,78	15,23	33,46	9,85	19,14
2012	13,62	12,69	-	10,55	13,84	5,71	25,80	6,69	10,68	26,73	30,37	24,30	14,01	23,45	14,19	45,25	10,47	19,61
2013	10,77	16,73	-	10,22	14,87	5,59	26,86	5,85	9,84	20,76	30,35	22,26	13,45	26,10	14,22	37,25	9,21	17,90
2013/2004	1,01	1,62	-	2,40	2,05	2,51	2,75	1,41	1,61	1,26	0,92	0,95	1,08	1,06	0,72	1,17	0,86	1,00
	Opłacalność produkcji/Profitability of the production																	
2004	1,33	1,37	-	1,27	1,43	1,14	1,26	1,27	1,30	1,06	1,27	1,44	1,64	1,14	0,99	1,14	1,03	1,14
2005	1,17	1,36	-	1,35	1,46	1,10	1,25	1,17	1,24	1,02	1,25	1,40	1,62	1,15	0,99	1,15	1,01	1,13
2006	1,19	1,39	-	1,43	1,42	1,12	1,22	1,18	1,24	1,07	1,28	1,42	1,61	1,12	0,99	1,15	1,01	1,13
2007	1,37	1,40	-	1,65	1,50	1,19	1,17	1,21	1,31	1,21	1,26	1,49	1,71	1,21	1,00	1,07	1,09	1,19
2008	1,10	1,27	-	1,21	1,26	0,98	1,14	1,05	1,13	1,09	1,24	1,43	1,56	1,13	0,96	1,06	1,00	1,11
2009	0,99	1,31	-	1,10	1,13	0,85	1,22	0,99	1,08	0,95	1,21	1,31	1,40	1,02	0,97	1,10	0,94	1,05
2010	1,21	1,35	-	1,39	1,35	0,91	1,20	1,10	1,20	1,12	1,24	1,39	1,44	1,12	0,99	1,10	1,03	1,13
2011	1,17	1,28	-	1,49	1,42	1,04	1,21	1,13	1,22	1,15	1,17	1,43	1,40	1,14	1,01	1,09	1,05	1,14
2012	1,26	1,27	-	1,39	1,30	1,02	1,20	1,12	1,21	1,18	1,20	1,41	1,43	1,09	0,99	1,14	1,07	1,14
2013	1,13	1,33	-	1,34	1,31	0,97	1,19	1,05	1,15	1,08	1,20	1,39	1,40	1,13	1,00	1,10	1,03	1,11
2013/2004	0,85	0,97	-	1,06	0,92	0,85	0,94	0,83	0,88	1,02	0,94	0,97	0,85	0,99	1,01	0,96	1,00	0,97

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie FADN [2016]

Source: own study and calculations based on FADN [2016]

Podsumowanie

Skoro wdrożenie biogospodarki jest szansą na poprawę warunków gospodarowania, ale wymaga również nakładów, to założono, że bardziej skłonne do tego będą gospodarstwa towarowe o wyższych dochodach i opłacalności produkcji. Badanie wykonano dla Polski na tle UE w latach 2004-2013, korzystając z reprezentatywnych danych FADN. Z przeprowadzonych badań wynika, że dochody polskich gospodarstw rolnych wzrastają, a opłacalność produkcji jest wyższa niż obserwowana średnio w UE. Wykazano, że najlepsze wyniki w Polsce miały gospodarstwa średnie i duże (o standardowej produkcji 25-500 tys. euro/rok), właściwie niezależnie od typu produkcyjnego.

Literatura

- Bartoszczuk Paweł. 2014. „Perspektywy rozwoju biogospodarki”. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie* 15 (1): 357-364.
- Bio-based economy*. 2016. <http://www.bio-economy.net/index.html>, dostęp 14.01.2016.
- Biogospodarka*. Analiza z dnia 27 sierpnia 2012 r. CEP, Fundacja FOR, dostęp 14.01.2016.. <https://www.for.org.pl/pl/d/e03d06e46d692a5593d94be5b48b544c>.
- Chyłek Eugeniusz K. 2012. „Biogospodarka w sektorze rolno-spożywczym”. *Przemysł Spożywczy* 66 (8/9): 32-36.
- Chyłek Eugeniusz K. 2013. „Funkcjonowanie gospodarstw drobnotowarowych w ramach biogospodarki”, *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego* 4 (74): 19-36.
- Chyłek Eugeniusz K., Monika Rzepecka. 2011. „Biogospodarka – konkurencyjność i zrównoważone wykorzystanie zasobów”. *Polish Journal of Agronomy* 7: 3-13.
- EC (European Commission). 2015. “What is the bioeconomy?” <https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/index.cfm>, dostęp 14.01.2016.
- FADN. 2016. http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/database_en.cfm, dostęp 14.01.2016.
- Innowacje w służbie zrównoważonego wzrostu. Biogospodarka dla Europy*. 2016. <http://biogospodarka.ochrona-srodowiska.eu>, dostęp 14.01.2016.
- Komor Agnieszka. 2014. „Specjalizacje regionalne w zakresie biogospodarki w Polsce w układzie wojewódzkim”. *Roczniki Naukowe SERiA XVI* (6): 248.
- Pajewski Tomasz. 2014: „Biogospodarka jako strategiczny element zrównoważonego rolnictwa”. *Roczniki Naukowe SERiA XVI* (5): 179.
- Wyniki Standardowe 2013 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczesniczące w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe*. 2014. Warszawa: IERiGŻ-PIB. ISBN 978-83-7658-542-0.

Summary

The objective of this research was to determine the role of the Polish family farms as active entities of the bioeconomy sector; which eliminates the negative effects of production on the environment. Farms seems to be those entities, that for a long time practise these assumptions by a close relationship with nature, working with living organisms, etc. The condition of the continuation of their business is getting a positive family farm income and keeping the profitable production. The study was based on FADN data and calculations were made according to the criterion of economic size and production type in Poland on the background of the EU average in the years 2004-2013. Studies have shown, that in Poland the medium and large farms, regardless of the type of production, have the best conditions for the conducting of the bioeconomy.

Adres do korespondencji
dr Roma Ryś-Jurek
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Finansów i Rachunkowości
ul. Wojska Polskiego 28, tel. (61) 848 71 17
e-mail: rys-jurek@up.poznan.pl